

En fugl under mit hjerte

– en film om tiden
efter fødslen

Statens Filmcentral

En fugl under mit hjerte

16 mm, farve, 32 min.

Digte/manuskript/instruktion:

Elisabeth Rygård

Fotograf: Katia Forbert Petersen

Lyd: Åse Steensen

Klip: Merete Brusendorff

Fotoass: Stuart McIntyre

Oplæsning af digte: Gitte Ahlmark

Musik: Balkan

Medvirkende: Susanne, Kate, Linda og deres familier.

Lavet med støtte fra:

Græsrodsfonden

Forældre og Fødsel

Plumfonden

Filminstitutets Workshop

Udlejning:

Statens Filmcentral

Filmcentrum

Sunset Video

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis til brug i forbindelse med forevisning af filmen. Henvendelse til Statens Filmcentral, Vestergade 27, 1456 København K, eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.

Lay-out: Kjeld Brandt. Trykt hos Frede Rasmussen, København. Udgivet af Statens Filmcentral, 1981.

EN FUGL UNDER MIT HJERTE

– en film om tiden efter fødslen

Hvad sker der, når barnet er født og det første halve år efter? Hvilke problemer opstår i familien med at deles om arbejdet hjemme? Hvordan er det at skulle have sit barn alene? Hvordan påvirker det ekstra arbejdspress forholdet mellem manden og kvinden?

Hvorfor mister mange kvinder lysten til det seksuelle efter et barns fødsel?

Filmen følger tre kvinder og familier og de problemer, der opstår det første halve år efter barnets fødsel. Indimellem er der digte, der trækker nogle af problemerne op.

Filmen er tænkt som et diskussionsoplæg til fødselsforberedende kurser for vordende forældre og andre interesserede.

Programmet her indeholder oplæg, digte og citater, som kan bruges til den efterfølgende diskussion.

Filmen kan dog osse bruges i de store klasser i skolen enten i forbindelse med seksualundervisning eller samfundsfag som diskussionsoplæg til, hvordan det at få børn i vores samfund indvirker på ens sociale situation.

EN FUGL UNDER MIT HJERTE

*Jeg springer ud af sengen
river puder og lagen med mig.
Åh, gudskelov
du trækker vejret.
Dit åndedræt er let og hurtigt
som en fugleunges.
På dit håndled
tegner årenettet
små folder og bække*

*under den hvide hud.
I snit overlever langt
de fleste spædbørn,
men hvem siger
at du hører til de fleste?
Angsten sidder fra nu af
som en fugl under mit hjerte
ved det mindste pust
letter den.*

Når man er gravid forestiller man sig ikke, hvor travlt man får

Har I som gravide lavet klare aftaler, f.eks. om hvem der skal stå op om natten?

Da jeg ventede mit andet barn, blev jeg grebet af panik ved tanken om tiden efter fødslen. Jeg kunne stadig godt huske fra mit første barns fødsel, hvordan tiden efter fødslen er en sårbar og vanskelig periode. Det er ikke kun et barn, der bliver født – men osse to eller een ny »forælder«. En ny familie bliver født – og hvad bliver den født til? De fleste nybagte familier skal dannes i en periode, hvor moderen går alene, faderen er væk det meste af barnets vågne timer, økonomien tager et drastisk sving nedad, evt. dårlige boligforhold træder frem (hvor kan barnevognen stå, hvem kan hive den op og ned), kvindens erhvervsarbejde er i fare p.gr. af manglende institutionspladser.

Alle disse forhold påvirker selvfølgelig den nybagte familie. Mange har efter deres første barns fødsel sagt, at det var et chock at få et barn. Chocket ligger sjældent i det glædelige, at skulle have omsorg for og passe et lille barn – chocket ligger i at opdage, hvor alene man står om den nye og krævende arbejdsopgave. De mest oplagte svigt fra samfundets side bagatelliseres i bøger og pjecer (hvis de overhovedet omtales), således at afmagtfølelsen hos den nye familie igen og igen føres tilbage til individerne selv. Men det er et svigt fra samfundets side, at moderen skal gå på glødende nåle ved tanken, om hun kan bevare sin stilling som selvstændig økonomisk person i kraft af et lønarbejde. Det er et svigt fra samfundets side, at de institutioner, vi så (efter at have tigget og bedt) kan aflevere vores børn i, at de er dårligt normeret, og at børnene skal være der meget længere, end de har godt af. Det er et svigt fra samfundets side, at manden og kvinden stilles ulige økonomisk og socialt og arbejdsmæssigt – eller rettere stilles endnu mere ulige i pasningen af barnet.

BARSELSFERIE

*Barselsferie
er der nogen
der kalder det.
Du fægter til højre og venstre
lille sørøver
med buttede fødder
og savlede grin
og øjne så store som
tekopper.*

*Men det har ikke ligefrem
været en ferie
siden du ankom.
Til gengæld har jeg lært
mange forbausende ting.
Jeg kan vaske mig på
under 30 sekunder –
spise en hakkebøf
i een mundfuld –*

*uden at bruge hænderne.
Jeg børster tænder
med dig på knæet
mens jeg tisser.
Den der med ferie
går vi i hvert fald ikke med på
vel?*

Selv om naboerne hjælper, så er det mig, der har bekymringerne

Har I som gravide aftalt med venner, familie, naboer, at de kan hjælpe jer?

Man kan ikke overvinde manglen på institutionspladser med kærlighed eller god vilje. Man kan ikke skaffe faren eller en anden nær person en barselsorlov, uanset hvor godt man snakker sammen. Man kan heller ikke ophæve den lammende isolation, der er vilkårene for de fleste kvinder, der går alene med deres barn i barselsorloven. Selv om man så havde lysten til at overvinde ensomheden, så mangler kræfterne som regel.

Oven i hele denne periode kommer trykket fra andres og ens egen forestilling om, hvad en god mor vil sige. En god mor er aldrig så træt, at hun ønsker sit barn ad h. til, en god mor ammer med glæde og uden store problemer, en god mor kan kort sagt klare osse tiden efter fødslen uden at bryde sammen.

I følge undersøgelser viser det sig, at par, specielt i mellemlagene, har en nogenlunde lige arbejdsdeling i hjemmet, inden evt. børn bliver født. Efter det første barns fødsel ændres dette forhold markant, således at kvinden står for langt det meste af arbejdet i hjemmet – osse i de tilfælde, hvor begge forældre har en 8 timers arbejdsdag.

Det værste, der kan ske, når man beder om hjælp, er, at de siger nej!

Jeg synes ikke det fører langt, at lægge hele årsagen på den enkelte mand. Ganske vist er hovedparten af mænd, som det fremgår af undersøgelsen, absolut uvillige til at tage deres halvpart af hjemmearbejdet, men udover opdragelse, er den manglende barselsorlov til mænd en helt kontant hindring for, at mænd skulle føle en lige så nær tilknytning og et lige så stort ansvar for barnet, som kvinden gør.

Under barselsorloven skal kvinden klare en social, følelsesmæssig og fysisk omstillingsproces – som regel uden at kunne snakke med andre end sig selv og barnet. Med en barnevogn er ens radius kort. Bevidstheden om amning eller flaske hver fjerde time plus skiftetøj, bleer osv. kombineret med en tilstand, hvor man går rundt i en døs af træthed, hjælper ikke een til de store initiativer.

I mange bøger og pjecer gøres dette til noget nær en naturtilstand. »Moderen vil ofte føle sig træt og uoplagt. . « o.s.v. Hormoner får skylden for mange ting, derfor osse for depressioner og dødlignende træthed og uvirkelighedsfølelser hos kvinden efter fødslen.

KOLIK

Den lilles ansigt
bliver mørkerødt af smerte.
Kroppen bliver fremmed og stiv
skrigene kommer i forpinte råb
hæsere og hæsere
til de igen brølende
rammer væggen.
De små hænder bliver til kløer
borer sig ind i tøjet
ind under huden.
Vi tager det praktisk
10 minutters gråd
2 minutters ro
men urets visere begynder
at hoppe

og i timeme efter
afgår tyngdeloven
ved døden.
Kun benene bevæger sig
op og ned ad væggene.
De ved ikke hvad kolik kommer af.
Det regnes for ufarligt
omend lidt besværligt
for forældrene
men det går jo over
ved tre måneders alderen
som regel da.
Om natten overdøver vores skænderier
den fortsatte gråd.
Den hvis tur det er

smækker rasende døren
hvor den anden sover.
For hver nat
bliver vi mere smålige.
Vi hører om forældre der beder
om at få barnet indlagt
der beder om selv at blive indlagt
der går på skadestuen
for dog at gøre noget.
Forskningen har små midler
når det drejer sig om børn
så det har lange udsigter.
Men en ting har de fundet ud af
der er ingen grund
til at forlænge barselsorloven.

Kunne I bruge de ny problemer med det seksuelle til at få en ny åbenhed?

Der er ingen der snakker om det seksuelle – men det er svært

De fleste skilsmisser sker, mens børnene er små. Når et barn ankommer i et parforhold, skal manden og kvinden i realiteten finde ud af at deles om en ekstra undertrykkelse med humøret og kærligheden i behold.

Medmindre man tror, at glæde ved det seksuelle er en mystisk kraft, der kommer dumpende fra himlen uden sammenhæng med ens livssituation i øvrigt, så synes jeg, det er oplagt, hvorfor parforholdene kommer ud i kriser med seksuelle problemer og ofte med skilsmisse som resultat.

Den ekstra undertrykkelse, som ankomsten af et barn medfører for de fleste familier – økonomisk og socialt – kombineret med en tvungen opsplitning af mænds og kvinders daglige verden og interesser – den ekstra undertrykkelse er så godt som umulig at klare, uden at de kærlige følelser får nogle hak i kanten.

I heldige tilfælde kan tiden og gunstige forhold indvirke positivt, så skaderne ikke bliver uoprettelige. Men personligt synes jeg ikke, der er grund til at hente forklaringer fra det hinsidige på, at seksuallivet for de fleste af os bliver en vanskelig sag i perioden efter fødslen, og mens børnene er små.

Mændene føler ofte, at de bliver genstand for uberettiget kritik. De kan jo ikke gøre for, at de skal på arbejde. Her gør de sig sådan umage, og så påskønnes det slet ikke af kvinden, tværtimod får de den ene anklage i hovedet efter den anden, udover at kvinden altid er uoplagt og for træt til at elske.

Kvinden på sin side føler sig med god grund fanget i en fælde: bundet på hænder og fødder, med en usikker fremtid arbejdsmæssigt. Manden har så mange

gode undskyldninger for ikke engang at deles om nætterne, og i øvrigt er han fraværende det meste af tiden.

Da det er nemmere at anklage hinanden end at anklage et helt samfund for måden, det er indrettet på, så tiltager skænderierne for mange i takt med, at seksuallivet indskrænkes.

Dette opleves som et meget privat og et meget pinligt problem. Pinagtigt er det selvfølgelig, men det bliver ikke bedre af, at det sjældent eller aldrig nævnes som det mønster, det osse er – udover at to konkrete personer er indblandet.

Seksualiteten er en følsom radar for det fællesskab eller mangel på samme, som to mennesker oplever over for hinanden. Når samfundet splitter fællesskabet og stiller parterne ulige fra starten, hvor et barn ankommer, så får kærligheden dårlige kår.

Jeg synes, man kunne prøve at starte med at fjerne de undertrykkende forhold: manglen på aflastning fra faderen eller andre, manglen på muligheder i boligområderne for kontakt med andre voksne, manglen på institutionspladser, uvisheden om ens mulighed for at kunne tage udearbejde, nedgang i levestandard, økonomiske problemer, en generel børneuvenlig og uinteresseret holdning hos de fleste mennesker i det her samfund. (Prøv at køre i en bus med et spædbarn i myldretiden, eller tage et grædende barn med i Irma).

Hvis disse sociale forhold blev ændret, så kunne vi se, hvor meget der blev tilbage af de overvurderede, hormonelle udsving og »naturlige« depressioner.

VI LIGGER SOM VI HAR REDT

Du synes altid vi skal elske først
og så snakke.
Jeg synes altid vi skal snakke først
og så elske.

Vi får sjældent snakket
og sjældent elsket
men vi skændes tit
det går det helt godt med.

Er livet et hårdt program, der skal overstås?

Siden 50'erne er reallønnen i de vestlige industrialiserede lande faldet.

Det betyder, at hvor familierne før kunne klare sig med een forsørger, der arbejdede 8 timer om dagen, så er det i dag nødvendigt, at en familie har lønarbejde imellem 12–16 timer om dagen, dvs. at begge parter er nødt til at tage udearbejde – fuldt eller delvist – for at klare de almindelige udgifter.

Myten om, at kvinder kun går ud på arbejdsmarkedet for at tjene til ekstra luksus, er grotesk, når man ser på, hvad en bolig eller daglige madvarer koster i dag. Ikke desto mindre er tanken så populær, at det er umuligt at deltage i en diskussion om ligeløn (eller den manglende ligeløn) uden at et lyst hoved fremfører dette argument, som legitimering af tingenes tilstand.

40% af alle enlige mødre er på bistandshjælp. Det siger noget om vilkårene for de familier, hvor der kun er een forsørger.

Kvinderne er kommet på arbejdsmarkedet for at blive. I følge undersøgelser vil der i 1990 være 100% udearbejdende kvinder i den erhvervsaktive alder.

SNOT FOR SIG OG SKÆG FOR SIG

Vi triller roligt af sted
posthus, Irma og fotohandleren.
De tre vigtigste poster på dagen.
Pludselig bliver jeg
grebet af en brændende længsel
efter at ta dig op
og kilde dig.

Jeg ser på folk omkring mig.
Hvad ville de sige til
at jeg hev dig op
midt på Nørrebrogade
for at give dig et
vildt kys
og mærke dine små ben

og tykke mave.
De ville tro
jeg var blevet tosset.
Så vi går videre
og lader som om
vi er helt normale.

6 timers dagen til alle

Arbejdsmarkedet er ikke indrettet på kvinders, børns eller mænds behov. Tempoopskrining og 8 timers arbejdsdag plus lang transporttid betyder, at familierne ser meget lidt til deres børn. Dette forhold går især ud over kvinder, fordi vi oftest har ansvaret for, om børnene trives.

I Sverige har man indført 6 timers dagen ad bagvejen på den måde, at kvinderne (og kun kvinderne) får tilbudt disse jobs. Det er fristende at løse problemet omkring den lange arbejdsdag individuelt i familierne, sådan at kvinden tager deltid. Men perspektivet er skræmmende på lang sigt:

I stedet for, at kvinderne som nu er arbejdskraftsreserve, bliver vi i løbet af det næste tiår en slags andenklassens lønarbejdere, der bliver budt mere stressede, mere usikre forhold og dårligere betalt arbejde.

Det er det daglige slid, der tæller. Det er det daglige overskud, der mangler.

Har du tænkt på, at deltid til kvinden forudsætter, at hun altid vil være gift?

En deltidsarbejdende mor arbejder ca. 63 timer. En heltidsarbejdende far arbejder 41½ time pr. uge.

Derfor kan det ikke være i familiernes interesse at få en forlænget week-end, hvor moren så skal forberede ikke bare to, men tre dages måltider, pasning og aktiviteter.

Som det er nu, kan nogle familier »løse« problemet ved at gå ned i løn og levestandard, fordi kvinden kan få et deltidsjob. Men i stedet for at deltiden fremstår som et »kvindeproblem«, hvor den enkelte familie og kvinde betaler prisen for en kortere arbejdsdag, så burde dette være et krav fagforeningerne stillede – et fælles krav for kvinder og mænd.

Vi må kæmpe for 6 timers dagen med fuld lønkompensation for alle. Ikke kun for forældre med små eller store børn, men for alle voksne erhvervsaktive. Så kunne det være vi fik tid til at snakke med hinanden og naboen.

EFTER

Efter dine nysgerrige øjne har set
på verden
bliver verden aldrig
den samme for mig.
Efter dine små fingre har rakt
ud efter livet
bliver livet aldrig det samme
for mig.
Krig og forurening er ikke kun

ord i avisen.
Det er den giftige mad
vi giver dig.
Den forurenede luft
vi kører barnevognen i.
Fremtiden rykker tæt på
efter du er kommet til verden.
Hvordan kan vi passe på dig
uden at slå?

Citater fra filmen:

SUSANNE (enlig mor)

»Først ville jeg have en abort... men så havde jeg et eller andet oppe i hovedet, der sagde, at det ikke var Pelle Jarmer, der skulle bestemme, om jeg skulle ha' et barn...«

»Jeg kan mærke de dage, hvor jeg går alene hele dagen, der bliver jeg altså mærkelig, inden vi når frem til aften. Jeg går og er helt lukket inde i en skal, jeg glemmer osse at snakke med Ida de dage...«

»Alle var opmærksomme i starten. Det er måske noget, jeg oplever vanskeligere nu (barnet er 4 mdr.). Gider de blive ved at høre på mine bekymringer?... Det er mig, der har problemerne...«

KATE (mor til 3 børn, gift med Hans-Henrik)

»Lige til sidst, hvor man går og er gravid, forestiller man sig ikke, hvor travlt man får bagefter...«

»Jeg troede jeg skulle nå en hel masse i min barselsorlov, men det fandt jeg da hurtigt ud af, at det kunne jeg ikke...«

»Jeg føler, jeg har fået et vældigt forspring i forhold til Hans-Henrik, og der synes

jeg f.eks. godt, at han af sig selv kunne tilbyde at give hende mad. Det gør han ikke...«

»Det store barn kan mest, og så får hun lov til det sjove med den lille ny. Den mellemste kommer lidt i klemme... det er svært at dele sol og vind lige børnene imellem, det synes jeg det er...«

LINDA: (første barn, gift med Kim)

»Nogen dage synes jeg, det er helt forfærdeligt, at jeg skal på arbejde igen, men så nu fordi Kim har fået den mærkelige ide med, at jeg skal gøre det hele, så tænker jeg, at nu skal du fanme ud og arbejde...«

»Man er mere sådan en mor derhjemme. Man er ikke rigtigt sådan noget selvstændigt individ. Det blir man igen, synes jeg, når man kommer på arbejde...«

»Den første dag, jeg skulle på arbejde, der var jeg ved at græde, da jeg tog hende op, og hun sov og... det er hårdt, at sådan en lille en skal rives op brutalt... den første dag på arbejde løb mælken hele tiden til, så måtte jeg stå der og malke ud, så godt jeg kunne, og jeg svinede hele toilettet til, så måtte jeg tørre op bagefter...«

»Kim ville osse godt ha haft barselsorlov, hvis han kunne det, men der er det lige som de mandlige politikere tror, det er en gang gas... det er meget dårligt, synes jeg.«

»Osse den første gang Kim og jeg ville være sammen igen, der syntes jeg, det var dejligt, men nu... jeg kan slet ikke overkomme det. Det er ligesom det er min babys krop. Altså det er hende, jeg skal give mad og tage mig af... der har man ikke det samme overskud til manden...«

Kvinder og film

Denne film er blevet til under vanskelige forhold, fordi alle, der har arbejdet på den, har måttet arbejde gratis eller for en symbolsk løn. Som kvdl. filmarbejder, der er engageret i at lave film om kvinders livsområder, erfaringer og oplevelser, støder man på to slags argumenter mod, at film af denne type skal laves. Enten får man at vide, at den slags film er lavet før, dvs. at emnet er dækket, fordi der er lavet film om samme emne, der dækker mænds oplevelser – eller osse får man at vide, at emnet »ikke er så vigtigt«.

Filmbranchen er et »mandeerhverv«, forstået sådan, at filminstitutionerne fra teknikere til konsulenter er domineret af mænd, der sjældent har forudsætninger for at se, at film om kvinders forhold er vigtigt. Desuden er filmarbejdet oftest tilrettelagt efter, at man har en kone derhjemme, der kan hente børn, lave mad osv. Under produktionen er det ikke ualmindeligt med en arbejdsdag på 11–12 timer, og hvem kan det, hvis de står med ansvaret for små børn?

Flere og flere kvinder bliver imidlertid uddannet inden for filmbranchen, osse kvinder, der engagerer sig kvindepolitisk, og der er håb om, at denne større gruppe efterhånden kan sætte sit præg på de film, der bliver produceret, sådan at der kommer flere film om kvinders forhold.

